

Αντιλήψεις για το σώμα και τον εαυτό στο άθλημα της μοτοσυκλέτας. Μελέτη περίπτωσης των αθλητών του Enduro

Κατερίνα Σάββα

Περίληψη

Ποιοι είναι άραγε αυτοί που «καβαλάνε» τις μοτοσυκλέτες τους και φορώντας τον εξοπλισμό τους συμμετέχουν σε μοτοσυκλετιστικούς πολύωρους αγώνες στο χώμα διασχίζοντας ορεινά μονοπάτια πολλών χιλιομέτρων; Στο άρθρο παρουσιάζεται μία μελέτη περίπτωσης, αυτή των αθλητών του Enduro στην Αττική. Σκοπός του κειμένου είναι να αναδείξει και να αποκωδικοποιήσει το πώς οι αθλητές του Enduro, οι οποίοι αποτελούν τμήμα μιας ευρύτερης κοινότητας αθλητών που ασχολούνται με τον αθλητικό μοτοσυκλετισμό, νοηματοδοτούν τη σχέση τους με τον εαυτό και με το σώμα. Η υπόθεση που διαπερνά το κείμενο είναι ότι οι αθλητές του Enduro αναστοχάζονται και επαναδιαπραγματεύονται τη σχέση με τον ενσώματο εαυτό. Στο πλαίσιο αυτό, αναζητήθηκαν τα κίνητρα που ώθησαν τους αθλητές στην επιλογή του Enduro ως προτιμητέου αγωνίσματος του αθλητικού μοτοσυκλετισμού, διερευνήθηκαν οι τεχνικές δεξιότητες του αγωνίσματος, μελετήθηκε η σχέση των αθλητών με το σώμα, προσεγγίστηκε η σχέση τους με τη μοτοσυκλέτα, και, τέλος, αναδείχθηκε το έμφυλο στοιχείο μέσα κυρίως από ταυτοτικές αντιλήψεις. Το κείμενο καταλήγει συμπερασματικά στο ότι οι αθλητές του Enduro στη διαδικασία ενασχόλησής τους με τον αθλητικό μοτοσυκλετισμό αναθεωρούν και επαναπροσδιορίζουν τη σχέση με τον ενσώματο εαυτό μέσω του σωματικού αυτο-μετασχηματισμού και, εν τέλει, της αναβάθμισης του εαυτού.

Λέξεις κλειδιά: σώμα, εαυτός, αντιλήψεις, αγωνίσματα της μοτοσυκλέτας, αθλητικός μοτοσυκλετισμός, Enduro

1. Εισαγωγή

Το άρθρο έχει ως αντικείμενο την παρουσίαση και την ανάλυση των αντιλήψεων αθλητών για τον εαυτό και το σώμα, οι οποίες προκύπτουν μέσα από την ενασχόληση με ένα από τα αγωνίσματα του αθλητικού μοτοσυκλετισμού, του Enduro – ενός «χωμάτινου» αγωνίσματος αντοχής που διεξάγεται σε εκτός δρόμου ανώμαλο έδαφος. Κύριος στόχος του κειμένου είναι η αποκωδικοποίηση της σχέσης των αθλητών του Enduro με τον εαυτό και το σώμα στο πλαίσιο της ενασχόλησής τους με τον αθλητικό μοτοσυκλετισμό.¹

Το κείμενο βασίζεται σε ποιοτικού χαρακτήρα ερευνητικό εγχείρημα, το οποίο στόχευε στη μελέτη μίας περίπτωσης (case study), αυτής των αθλητών του Enduro στην Αττική. Οι υποθέσεις εργασίας της συγκεκριμένης μελέτης συμπυκνώθηκαν στο ότι οι αθλητές επαναδιαπραγματεύονται τη σχέση με τον εαυτό και το σώμα μέσα από την ενασχόλησή τους με τον αθλητικό μοτοσυκλετισμό. Πιο συγκεκριμένα, η υπόθεση που διαπερνά όλο το κείμενο είναι ότι στο αγώνισμα του Enduro το σώμα αθλητικοποιείται, εργαλειοποιείται και τεχνικοποιείται στο πλαίσιο μιας αδιάκοπα αναστοχαστικής σχέσης με τον εαυτό.

Καθώς υπήρξε η στόχευση να εστιαστεί η μελέτη και στο έμφυλο στοιχείο, η συγκεκριμένη υπόθεση εργασίας διατυπώθηκε ως εξής: Στο Enduro, στο οποίο το αγωνιστικό καθεστώς για τη γυναίκα αθλήτρια δεν διαφοροποιείται δραματικά σε σχέση με αυτό των ανδρών,² οι έμφυλες ταυτότητες αναπαράγουν ανισότητες.

Για την προσέγγιση των παραπάνω υποθέσεων εργασίας, την επαλήθευση ή τη διάψευσή τους, αναδύθηκαν τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα:

1. Ποια είναι τα κίνητρα της ενασχόλησης με τον αθλητικό μοτοσυκλετισμό, ποιοι λόγοι οδήγησαν στην επιλογή του συγκεκριμένου αγωνίσματος της μοτοσυκλέτας (Enduro);
2. Ποιες οι τεχνικές δεξιότητες της συγκεκριμένης αθλητικής δραστηριότητας; Πώς διαμορφώνεται και πώς νοηματοδοτείται η σχέση με το σώμα και τον εαυτό στο αγώνισμα του Enduro;

1 Τα αγωνίσματα της μοτοσυκλέτας έκαναν την εμφάνισή τους στη χώρα μας τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα. Η αναπτυξιακή τους πορεία οδήγησε στην αναγνώριση της μοτοσυκλέτας ως κλάδου άθλησης των μηχανοκίνητων αγωνισμάτων με τον Ν. 2725/1999. Η Αθλητική Μοτοσυκλετιστική Ομοσπονδία Ελλάδας (AMOTOE) εκπροσωπεί σήμερα την Ελλάδα στην Παγκόσμια Ομοσπονδία Μοτοσυκλετισμού (Fédération Internationale de Motocyclisme – FIM). Το Enduro έκανε την εμφάνισή του ως αγώνισμα της μοτοσυκλέτας στα τέλη της δεκαετίας του 1930 διανύοντας μια πορεία αθληματοποίησης και συνδιαμόρφωσής του με τους ιστορικούς και κοινωνικούς μετασχηματισμούς του μοτοσυκλετισμού και του αθλητικού μοτοσυκλετισμού στην Ελλάδα στη διαχρονία. Βλ., ενδεικτικά, Αρβανιτόπουλος, 2006· Λιάπης, 2018· Περιοδικό 0-300 (No 21 – No 138)· Εφημερίδα *Εμπρός* (1930, 5 Ιουλίου).

2 Οι γυναίκες αθλήτριες του αγωνίσματος συμμετέχουν στους ίδιους αγώνες με τους άνδρες, αγώνες Enduro που διεξάγονται σε διεθνές ή εθνικό επίπεδο (πανελλήνιο και περιφερειακά πρωταθλήματα του αγωνίσματος), με τον ίδιο τύπο μοτοσυκλέτας (μοτοσυκλέτα Enduro) και τον ίδιο εξοπλισμό (εξοπλισμός Enduro). Η διαφορά εστιάζεται στο ότι λαμβάνουν ξεχωριστή βαθμολογία καθώς αγωνίζονται στην κατηγορία Enduro Women.

3. Ποια η σχέση με τη μοτοσυκλέτα και πώς αυτή νοηματοδοτείται στη διαδικασία της αθλητικής ενασχόλησης με το Enduro;

4. Πώς διαμορφώνονται οι έμφυλες σχέσεις και πρακτικές μέσα κυρίως από ταυτοτικές αντιλήψεις και την αλληλεπίδραση των κοινωνικών δρώντων στο αγωνιστικό Enduro;

Το βασικό κριτήριο επιλογής του συγκεκριμένου θέματος ήταν το ότι στη χώρα μας το κοινωνιολογικό ή ανθρωπολογικό ερευνητικό ενδιαφέρον για τα αγωνίσματα της μοτοσυκλέτας είναι σχεδόν ανύπαρκτο· αυτό βέβαια δεν αποκλίνει από τον «κανόνα» της περιορισμένης και με χρονική υστέρηση –σε σχέση με τη διεθνή– σχετικής ερευνητικής ενασχόλησης με το αθλητικό φαινόμενο (Ζαϊμάκης & Φουρναράκη, 2015, σελ. 9· Ζαϊμάκης κ.ά., 2023, σελ. 9). Αλλά και στην ξενόγλωσση βιβλιογραφία το κοινωνιολογικό ενδιαφέρον για τον αθλητικό μοτοσυκλετισμό είναι περιορισμένο, όπως και ευρύτερα για τον μηχανοκίνητο αθλητισμό. Αυτό που θα μπορούσαμε να αποκαλέσουμε «μελέτες για τον μηχανοκίνητο αθλητισμό» (motorsport studies)³ μάλλον είναι θραύσματα σε ένα άγονο πεδίο ακαδημαϊκού σχετικού ενδιαφέροντος (Hassan, 2011a, σελ. 187-190), καθώς δεν αποτελούν καν μια οιονεί ενότητα άρθρων για επιστημονική συζήτηση.⁴

Ως δεύτερο κίνητρο για την επιλογή του θέματος αποτέλεσε η έμμεση εμπειρία της συγγραφέως με τη γενική ερευνητική περιοχή της μελέτης (αγώνισμα του Enduro). Η παρατήρηση της ενασχόλησης συγγενικών και φιλικών της προσώπων με τον αθλητικό μοτοσυκλετισμό αποτέλεσε ερέθισμα για την προσέγγιση του σιωπηλού για την κοινωνιολογική έρευνα αγώνισματος.

2. Θεωρητικές βάσεις του ερευνητικού εγχειρήματος

Η αλλαγή «παραδείγματος» στις κοινωνικές επιστήμες από τη δεκαετία του 1980 ανήγαγε το σώμα σε αυτόνομο γνωστικό πεδίο και οδήγησε στην ενσώματη στροφή των κοινωνικών επιστημών. Η κατανόηση του γεγονότος ότι προϋπόθεση της συγκρότησης οποιασδήποτε κοινωνικής σχέσης αποτελεί η ύπαρξη των ατόμων ως σωματοποιημένων υποκειμένων συνέβαλε στη διαμόρφωση του σώματος ως γνωστικού αντικειμένου και στην ανάδειξη ερευνητικών αντικειμένων σχετικών με το σώμα (Πουρκός, 2017, σελ. 39-41· Featherstone & Turner, 1995, σελ. 1-12· Κουλούρη, 2015, σελ. 89-90· Αλεξιάς, 2006, σελ. 18). Μεταξύ των νέων ερευνητικών θεματικών είναι και αυτή της σχέσης σώματος και αθλητικών πρακτικών

3 Ο μηχανοκίνητος αθλητισμός (Motorsport) αποτελεί όρο «ομπρέλα» που καλύπτει τους αγώνες με μηχανοκίνητα οχήματα (αυτοκίνητα, φόρμουλα, μοτοσυκλέτες, αεροπλάνα και σκάφη). Βιβλιογραφικά, όμως, ο όρος αφορά μόνο ιστορικές, κοινωνιολογικές και ανθρωπολογικές μελέτες που αφορούν αθλητική δραστηριότητα σχετική με αυτοκίνητα ή/και μοτοσυκλέτες.

4 Για κοινωνιολογικές μελέτες σχετικές με τον μηχανοκίνητο αθλητισμό, βλ., ενδεικτικά, Pflugfelder, 2009· Charters, 2006· Dant, 2004· Matthews & Pike, 2016· Hassan, 2011b· Tranter & Lowes, 2009· Carlyle et al., 2004· Shackleford, 1999· O'Connell, 1998· Watson et al., 1980· Martin & Berry, 1974.

στην κοινωνιολογία του αθλητισμού, θεματική στην οποία εντάσσεται η παρούσα έρευνα.

Μέσα στις συνθήκες της ύστερης νεωτερικότητας, το σώμα επανακαθορίζεται. Αποδομούνται οι «μεγάλες» ιστορικές αφηγήσεις και το σώμα δεν εμφανίζεται ως απόλυτο, στατικό και διαχρονικό αλλά ως ιστορική κατασκευή σε συνάρτηση με κοινωνικά και πολιτιστικά δεδομένα. Γίνεται αντικείμενο κοινωνιολογικής μελέτης και εντάσσεται, αφενός, σε ταξικά, έμφυλα και φυλετικά συμφραζόμενα και, αφετέρου, γίνεται αποδεκτό το ότι η βίωση του σώματος είναι υποκειμενική υπόθεση (Μακρυνιώτη, 2004, σελ. 10-15· Αλεξιάς, 2006, σελ. 19). Στη συνέχεια θα επικεντρωθούμε συνοπτικά στις θεωρητικές συνιστώσες πάνω στις οποίες στηρίχτηκε η ανάλυση του ερευνητικού μας εγχειρήματος.

Η θεωρία του Norbert Elias για τη κοινωνιο-γένεση των σπορ ενταγμένη στην ευρύτερη θεωρία του για τη «διαδικασία του εκπολιτισμού» του ευρωπαϊκού πολιτισμού αποτελεί θεωρητικό έρεισμα για την αποκωδικοποίηση της σχέσης του αθλητή με το σώμα, μιας σχέσης ενταγμένης στα ιστορικά συμφραζόμενά της (Elias & Dunning, 2010· Elias, 2001· Κυπριανός στο Elias, 2010). Στην περίπτωση μελέτη μας ειδώθηκε η σχέση αυτή μέσα στις ιστορικο-κοινωνικές μεταβλητές εμφάνισης και ανάπτυξης του αθλήματος της μοτοσυκλέτας.

Ο προσέγγιση των τεχνικών του σώματος από τον Marcel Mauss αποτέλεσε ένα από τα θεωρητικά στηρίγματα του κειμένου, καθώς η εκμάθηση των τεχνικών δεξιοτήτων που απαιτεί το αγώνισμα του Enduro ανάγει το ίδιο το σώμα σε μέσο. Ο Mauss, θεωρώντας το σώμα ως το πρώτο και το πιο φυσικό εργαλείο του ανθρώπου, μάς περιγράφει πώς χρησιμοποιείται (Mauss, 2004, σελ. 81 κ.ε.), αναφερόμενος με εμπειρική οπτική «στους τρόπους με τους οποίους οι άνθρωποι σε κάθε κοινωνία και κατά τρόπο παραδοσιακό χρησιμοποιούν το σώμα τους» (Mauss, όπ.π, σελ. 187). Οι επισημάνσεις του αναδεικνύουν το σώμα ως τόπο εγγραφής βιωμάτων και κοινωνικών και πολιτισμικών νοημάτων (Πουρκός, 2017, σελ. 44· Αλεξιάς, 2006, σελ. 260).

Ιδιαίτερη θέση στο θεωρητικό προβληματισμό του ερευνητικού εγχειρήματος είχε το ζήτημα της χρήσης από την πλευρά των αθλητών του Enduro του σώματός τους ως μορφής κεφαλαίου, έτσι όπως τίθεται από τον Loic Wacquant. Ο Wacquant (2004), με αναφορά στη θεωρία της κοινωνικής αναπαραγωγής του Bourdieu, θεωρεί τα σώματα των αθλητών ως τα μέσα παραγωγής που οι ίδιοι κατέχουν. Προκειμένου οι αθλητές να διατηρήσουν, να παραγάγουν ή να επενδύσουν στα μέσα παραγωγής, εξαντλούν όλη τη δημόσια και την ιδιωτική ζωή τους στον επωφελή χειρισμό του σώματος. Το σώμα «μπορεί να ανανεωθεί, να επανεξοπλιστεί, και σε σημαντικό βαθμό να ανασυγκροτηθεί» (Wacquant, όπ.π., σελ. 229).

Ο ενσώματος εαυτός προσεγγίστηκε και μέσα και από την αναστοχαστική θεωρία του Giddens (1991). Στην ύστερη νεωτερικότητα και σε συνθήκες πολυπλοκότητας και

ασάφειας, η ταυτότητα του υποκειμένου ασταθής και ρευστή δομείται «ως μέρος μιας αναστοχαστικής διαδικασίας που συνδέει την προσωπική με την κοινωνική αλλαγή» (Μακρυνιώτη, 2004, σελ. 28). Το σώμα θεωρείται πλαστικό (πλάθεται) και ο κάτοχός του μπορεί να το επεξεργαστεί, να το αναδιαμορφώσει. Το σώμα καθίσταται ένα σχέδιο προς υλοποίηση (body project). Το υποκείμενο αναστοχάζεται το σώμα του και παρεμβαίνει σε αυτό με τη σωματική άσκηση, τις διατροφικές συνήθειες, τις μεθόδους διατήρησής του σε καλή φυσική κατάσταση κ.λπ. για να αποτελεί ένα επιθυμητό και κοινωνικά αποδεκτό σώμα. Το σώμα δεν είναι τώρα η βάση για τη δημιουργία της ταυτότητας του «εμείς» του Elias, αλλά αποτελεί καθαρά ιδιωτική υπόθεση (Μακρυνιώτη, ό.π.π.: Πουρκός, ό.π.π., σελ. 69).

Το ότι το σώμα αντιμετωπίζεται συνειδητά ως εύπλαστο και αναστοχαστικό μοντέλο δράσης αναφέρεται και από τον Beck (2015, 1996). Τα άτομα γίνονται κατασκευαστές της βιογραφίας τους, ακολουθούν ένα μοντέλο-σχέδιο δράσης· οι βιογραφίες εν τέλει γίνονται αναστοχαστικές (Beck, 2015, σελ. 230-241).

Το δίπολο άνθρωπος – μηχανή υπήρξε αντικείμενο προβληματισμού στην παρούσα εργασία καθώς στο διαμεσολαβημένο άθλημα του Enduro συναρμολογείται το σώμα με την τεχνολογία–μοτοσυκλέτα σε ένα τεχνοσώμα. Η μετατροπή του ανθρώπινου σώματος σε υβρίδιο (Featherstone & Burrows, 1995· Αλεξιάς, 2006· Τζανάκης, 2023) ή, υπό την οπτική της Donna Haraway, σε κυβόργιο (cyborg)⁵ (Haraway, 2014) συνέβαλε στην προσέγγιση της σχέσης σώματος και μοτοσυκλέτας και στη νοηματοδότηση της ενσώματης εμπειρίας στο αγώνισμα του ερευνητικού εγχειρήματος.

Για τη μελέτη του έμφυλου στοιχείου δεν θα επεκταθούμε στις φεμινιστικές θεωρίες, διότι μια τέτοια εστίαση θα υπερέβαινε τους στόχους του παρόντος, αλλά θα προσεγγίσουμε μόνο την επιτελεστική θεωρία της Butler προκειμένου να ιδωθούν υπό αυτήν την οπτική οι έμφυλες αντιλήψεις. Το κοινωνικό φύλο, σύμφωνα με την Butler, συνεχώς βρίσκεται σε διαδικασία επιτέλεσης, σε εξέλιξη. Το κοινωνικό φύλο ως «πράττειν» (πράξεις και κινήσεις του σώματος, χειρονομίες, λεκτικά σχήματα κ.λπ. που αποδεικνύουν, επιδεικνύουν, αμφισβητούν το κοινωνικό φύλο) και όχι «είναι», δεν εκφράζει το ποιος είσαι αλλά το τι πράττεις (Butler, 2008· Αθανασίου, 2010· Χρηστάκης κ.ά., 2013). Με βάση αυτή την έννοια θα δούμε πώς το αγωνιστικό Enduro αποτελεί μία μορφή επιτέλεσης της αρρενωπότητας

5 Το cyborg (σύντηξη του συμπλέγματος cyb-ernetic org-anism/κυβόργιο κυβερνητικός οργανισμός) προσεγγίζεται από την Haraway (2014, σελ. 223-24) ως «υβρίδιο από μηχανή και οργανισμό, δημιουργήμα κοινωνικής πραγματικότητας και μυθοπλασίας συνάμα... Στους καιρούς μας, όλοι είμαστε πλάσματα χιμαιρικά, θεωρητικοποιημένα και τεχνουργημένα υβρίδια μηχανής και οργανισμού. Κοντολογίς είμαστε κυβόργια. Το κυβόργιο είναι η οντολογία μας». Αν και η Haraway αναφέρεται σε μια οντολογία φεμινιστική, θα μπορούσαμε, τελικά, να πούμε ότι δεν είναι κατ' ανάγκη μόνο φεμινιστική (Μιχαηλίδου, 2004, σελ. 8) και έτσι προσεγγίστηκε στο παρόν κείμενο.

και πώς ειδικότερα αυτή εκφράζεται σε σχέση με τις στάσεις και τις αντιλήψεις απέναντι στις γυναίκες συναθλήτριες.

3. Μεθοδολογική στρατηγική και ερευνητικός σχεδιασμός

Για να προσεγγιστεί ο νοητικός γρίφος του ερευνητικού εγχειρήματος επελέγη η ποιοτικού χαρακτήρα έρευνα, η οποία υπαγορεύτηκε από τα ερωτήματα του ερευνητικού εγχειρήματος που εγγράφονται στη μικρο-κοινωνιολογική κλίμακα. Η επιλογή της ποιοτικής διερεύνησης στόχευε στη διερεύνηση μίας περίπτωσης (case study), των αθλητών του αγωνιστικού Enduro στην Αττική, επιδιώκοντας την προσέγγιση και την ερμηνευση του κοινωνικού μικρόκοσμου «από τα μέσα» (Ιωσηφίδης, 2017, σελ. 4-6· Mason, 2003). Ως μεθοδολογικό μέσο παραγωγής γνώσης από το ερευνητικό πεδίο χρησιμοποιήθηκε η ημιδομημένη συνέντευξη, ενώ για την πρόσβαση στο πεδίο επελέγη η σκόπιμη δειγματοληψία με δείγμα προεπιλεγμένο. Για την επεξεργασία του υλικού των συνεντεύξεων ακολουθήθηκε το μεθοδολογικό εργαλείο της ανάλυσης περιεχομένου και συγκεκριμένα της θεματικής ανάλυσης (ενδεικτικά, Braun & Clarke, 2006· Ίσαρη & Πουρκός, 2015· Κυριαζή, 1999).

Πραγματοποιήθηκαν οκτώ (8) συνεντεύξεις με κριτήριο ένταξης στο δείγμα την αθλητική δραστηριότητα στο αγώνισμα Enduro, και πιο συγκεκριμένα τη συμμετοχή σε πανελλήνιο ή περιφερειακό πρωτάθλημα αγώνων Enduro στη συγχρονία ή στο άμεσο παρελθόν. Δηλαδή, οι συνεντευξιζόμενοι θα έπρεπε την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας ή να είχαν την ταυτότητα του αγωνιζόμενου ή, αν είχαν διακόψει την αγωνιστική δραστηριότητα, η αποχή από τους αγώνες να μην υπερέβαινε το χρονικό διάστημα των δύο-τριών ετών. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στην Αττική από τις 8 Απριλίου έως τις 18 Μαΐου 2019 και είχαν διάρκεια καθαρού χρόνου από 22 έως 80 λεπτά (οι τέσσερις διήρκεσαν από 22 έως 30 λεπτά ενώ τέσσερις από 40 έως 80 λεπτά) με μέσο χρόνο διάρκειας τα 42 λεπτά.

Θα μπορούσαν να αποτυπωθούν σε αδρές γραμμές τα στοιχεία του κοινωνικο-δημογραφικού προφίλ των αθλητών του δείγματος ως εξής:

Όσον αφορά το ηλικιακό τους προφίλ, οι τέσσερις αθλητές εντάσσονται στην ηλικιακή ομάδα 24-42, τρεις στην ηλικιακή ομάδα 43+ (ομάδα βετεράνων), ενώ ένας σε αυτήν των 15-23. Να σημειωθεί ότι η επιλεγείσα ηλικιακή κατηγοριοποίηση ακολουθεί την αντίστοιχη κατηγοριοποίηση που υπάρχει στο αγώνισμα του Enduro.⁶

Όσον αφορά το εκπαιδευτικό τους επίπεδο, δύο αθλητές είναι πτυχιούχοι ΑΕΙ/ΑΤΕΙ, δύο απόφοιτοι ανώτερων στρατιωτικών σχολών, ένας απόφοιτος μεταδευτεροβάθμιου κύκλου εκπαίδευσης, δύο απόφοιτοι Λυκείου, ενώ ένας μαθητής Λυκείου.

6 Για περισσότερα στον Γενικό Κανονισμό Αγώνων Enduro <https://www.amotoe.org/genikos-kanonismos-agonon-enduro-2021>

Όσον αφορά την επαγγελματική τους ενασχόληση, οι δύο αθλητές είναι μισθωτοί, οι τρεις ελεύθεροι επαγγελματίες, οι δύο στρατιωτικοί και ένας δεν εργάζεται καθώς σπουδάζει.

Τέλος, όσον αφορά την οικογενειακή τους κατάσταση, οι τέσσερις αθλητές είναι άγαμοι, οι τρεις έγγαμοι με τέκνο/-α, ενώ ένας διαζευγμένος.

Προσεγγίζοντας το αγωνιστικό του προφίλ των αθλητών, παρατηρούμε ότι ο καθένας φέρει το δικό του «φορτίο» σχετικά με τη δραστηριότητά του στον αθλητικό μοτοσυκλετισμό. Τα χρόνια συστηματικής προπόνησης και συμμετοχής σε αγώνες αποκλειστικά Enduro για την ηλικιακή ομάδα 24-42 ανέρχονται κατά μ.ό. στα 4,5 έτη, ενώ για την ηλικιακή ομάδα των 43+ ανέρχονται κατά μ.ό. στα 12 έτη (δεν θα αναφερθούμε στην ηλικιακή ομάδα 15-23, η οποία εκπροσωπείται από έναν αθλητή στο πλαίσιο προστασίας της ανωνυμίας). Οι περισσότεροι αθλητές είχαν σχέση με άλλα αγωνίσματα της αθλητικής μοτοσυκλέτας (Motocross, Trial, Scramble) πριν ξεκινήσουν το Enduro.

Στο παρόν ερευνητικό εγχείρημα το έμφυλο στοιχείο διερευνήθηκε μέσα από το λόγο (discourse) των ανδρών αθλητών, ο οποίος, μέσα από την αυτοαναφορικότητά του, εκφράζει είτε την εικόνα που οι αθλητές έχουν για τον έμφυλο εαυτό είτε την εικόνα και τις αντιλήψεις που έχουν για τις γυναίκες αθλήτριες του αγωνίσματος.⁷

Όσον αφορά την επιλογή και τον τρόπο προσέγγισης του πληθυσμού της έρευνας, πολύτιμος αρωγός στάθηκε ο πληροφορητής μου, ο οποίος μου μεταβίβασε χωρίς φειδώ πληροφορίες για τους αθλητές του αγωνίσματος του Enduro και μου εξασφάλισε πρόσβαση χωρίς προσκόμματα στο ερευνητικό πεδίο. Όλες οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν διά ζώσης σε διάφορους τόπους διεξαγωγής στην Αττική, για τους οποίους οι συνεντευξιαζόμενοι είχαν ελευθερία επιλογής.

Συμπληρωματικά της κύριας μεθοδολογικής επιλογής λειτούργησε η πολυτοπική απλή παρατήρηση σε αγώνες Enduro που διεξήχθησαν το 2019.⁸ Αυτή η επιλογή μού πρόσφερε την ευκαιρία της συμμετοχής ως παρατηρήτριας σε εκτός δρόμου αγώνες μοτοσυκλέτας και της αλληλεπίδρασης με τους αθλητές και τους/-ις συνοδούς τους.

Ο οδηγός της συνέντευξης δομήθηκε πάνω στη στόχευση εξόρυξης σύντομων αφηγήσεων των αθλητών πάνω σε θεματικούς προεπιλεγμένους άξονες του οδηγού συνέντευξης. Οι

7 Στην κατηγορία που αγωνίζονται οι γυναίκες, την Enduro Women, το 2018 και το 2019 δεν υπήρξε καμία συμμετοχή στο πρωτάθλημα, το 2017 υπήρξε μία συμμετοχή, το 2016 δύο, ενώ το 2015 τρεις συμμετοχές. Να σημειώσουμε ότι ο μ.ό. συμμετοχών σε κάθε αγώνα των ανδρών για το 2019 είναι 150.

8 Η παρατήρησή μου έλαβε χώρα στον 1ο Αγώνα Πανελλήνιου Πρωταθλήματος Enduro που διεξήχθη στον Ωρωπό στις 16-17 Μαρτίου 2019, στον 1ο Αγώνα του Κυπέλου Νοτίου Ελλάδος που διεξήχθη στον Ωρωπό στις 17 Μαρτίου 2019, στον 5ο Αγώνα Πανελλήνιου Πρωταθλήματος Enduro που διεξήχθη στην Καρυά Αργολίδος στις 5 Μαΐου 2019 και στον 3ο Αγώνα του Κυπέλου Νοτίου Ελλάδος που διεξήχθη επίσης στην Καρυά την ίδια ημέρα.

άξονες αυτοί λειτούργησαν ως άξονες συζήτησης και εστιάστηκαν στην πορεία και τις εμπειρίες του αθλητή στον αθλητικό μοτοσυκλετισμό, στα κίνητρα ενασχόλησης με το αγώνισμα του Enduro, στις τεχνικές δεξιότητες που απαιτεί το αγώνισμα αυτό, στη σχέση του αθλητή με το σώμα, στη σχέση του με τη μοτοσυκλέτα, στις αντιλήψεις του για τις γυναίκες αθλήτριες του Enduro. Στο τέλος της συνέντευξης ζητήθηκε να αναστοχαστούν οι συνεντευξιζόμενοι πάνω στα προβλήματα που αντιμετωπίζει ένας αθλητής στο αγώνισμα αυτό της μοτοσυκλέτας. Να σημειώσουμε εδώ ότι οι αθλητές του ερευνητικού μας εγχειρήματος τελικά αποτελούσαν ένα μικρό ανομοιογενές δείγμα, το οποίο, όμως, επέτρεψε να αναδειχθούν κοινά θέματα-μοτίβα πάνω στους θεματικούς άξονες των συνεντεύξεων.

Βάση της δεοντολογίας του εν γένει ερευνητικού εγχειρήματος σε όλα τα στάδιά του (Robson, 2007) υπήρξε ο Code of Ethics της American Sociological Assosiation – ASA.⁹

4. Ανάλυση και επεξεργασία των δεδομένων της έρευνας

Κίνητρα ενασχόλησης με το αγωνιστικό Enduro

Η επαναδιαπραγμάτευση των επιλογών

Η ενασχόληση με αγωνίσματα του αθλητικού κυρίως μοτοσυκλετισμού από τους περισσότερους αθλητές αποτέλεσε τον προθάλαμο για την επιλογή του Enduro ως προτιμητέου μοτοσυκλετιστικού αγωνίσματος, επιλογή στην οποία οδηγήθηκαν μετά από την επαναδιαπραγμάτευση της σχέσης με τον εαυτό και το σώμα. Ο αθλητής επαναδιαπραγματεύεται τις επιλογές του όταν το σώμα πονά. Οι ιδιαίτερα επώδυνοι τραυματισμοί στο Motocross ώθησαν τον Μάριο¹⁰ στην επιλογή του Enduro ως αγωνίσματος που θα τον βοηθούσε να ξεπεράσει το τραύμα από τη σωματική οδύνη: «Πρώτα από όλα ήταν οι τραυματισμοί από το Motocross... Μετά αφού είχα χτυπήσει τόσο πολύ και είχα πονέσει, δεν άντεχα άλλο αυτό το πράγμα, ξεκίνησα το Enduro για να ξεφύγω». Ο πόνος φέρνει στο προσκήνιο τον ξεχωριστό τρόπο με τον οποίο το πάσχον υποκείμενο σωματοποιεί τον πόνο και βιώνει την εμπειρία αυτή. «Η κατάσταση 'πονάω' σημασιοδοτεί ένα σώμα ξένο, διαχωρισμένο από τον εαυτό και αναγκάζει τον κάτοχό του να στραφεί προς αυτό ελπίζοντας να βρει ανακούφιση» (Μακρυνιώτη, 2004, σελ. 57).

Ένας από τους βετεράνους ξετυλίγοντας το νήμα της ενασχόλησής του με τον αθλητικό

9 Βλ. <https://www.asanet.org/code-ethics> και https://www.asanet.org/sites/default/files/asa_code_of_ethics-june2018.pdf

10 Χρησιμοποιούνται ψευδώνυμα στο παρόν κείμενο προκειμένου να προστατευθεί η ανωνυμία των συνεντευξιζόμενων.

μοτοσυκλετισμό, αφηγείται την περιστασιακή «εμπλοκή» στη νεότητά του με το Motocross, ένα επίπονο αγώνισμα, το οποίο και εγκατέλειψε όταν βρέθηκε στον κύκλο της ζωής που ακολουθούσε αυτόν της νεότητας και συναρθρωνόταν από δύο επιμέρους κόσμους, τον κόσμο της οικογένειας και τον κόσμο της εργασίας, έναν κύκλο ζωής με υποχρεώσεις. Στη προσπάθειά του να εξισορροπήσει οικογενειακή, επαγγελματική και προσωπική ζωή επαναδιαπραγματεύεται τις επιλογές του και στρέφεται στο Enduro:

«Πιο παλιά ανύπανδρος έκανα Motocross, αγώνισμα ιδιαίτερα επίπονο και με πολύ ένταση... Είχα κάνει και οικογένεια, εργαζόμουν, υποχρεώσεις. Θεώρησα πιο εύκολο να ασχοληθώ με το Enduro για θέμα λιγότερης προπόνησης και χρόνου».

Ένας άλλος αθλητής, μετά από τον πρωταθλητισμό στο άθλημα της ποδηλασίας, στρέφεται στο αγώνισμα του Enduro, αναθεωρώντας τη διαδρομή του καθώς αρνείται την ψυχολογική πίεση στον εαυτό του, έτσι όπως τη βίωνε στην ενασχόλησή του με τον πρωταθλητισμό:

«Όταν σταμάτησα την ποδηλασία είπα θα ξεκινήσω να τρέχω αγώνες μοτοσυκλέτας, αλλά δεν θα ξαναπιέσω τον εαυτό μου. Ο πρωταθλητισμός στη ποδηλασία είναι να είσαι εκεί όλη την ημέρα και σκέφτεσαι πώς θα γίνει να κατεβάσεις 1/10 και να γίνεις πιο γρήγορος».

Για τους περισσότερους το Enduro είναι ένα πολυ-αγώνισμα της μοτοσυκλέτας, το οποίο τους κεντρίζει το ενδιαφέρον:

«Ξεκίνησα το Enduro μετά το Trial, γιατί είναι ένας συνδυασμός πολλών αγωνισμάτων μοτοσυκλέτας μαζί. Έχει μέσα Motocross, Trial, έχει και το στοιχείο της αντοχής». [Στέλιος]

Οφείλουμε να σημειώσουμε ότι, εκτός των παραπάνω, οι περισσότεροι συνεντευξιζόμενοι προσέγγισαν την αγωνιστική σκακιέρα του Enduro μέσα και από ένα συναισθηματικό-ηθικό πλαίσιο με συνιστώσες, αφενός, την επιδίωξη της γεύσης του ανταγωνισμού και της επίτευξης της αδρεναλίνης και, αφετέρου, την συνεπακόλουθη αίσθηση της υπεροχής και της καταξίωσης.

«Ήθελα να πρωταγωνιστήσω. Εγωιστικό είναι, ψώνιο είναι... με καθόρισε στην πορεία της ζωής μου». [Χρήστος]

«Αυτό που κυνηγάω αυτή τη στιγμή είναι να πάρω το πρωτάθλημα... Είναι καθαρά για τον εαυτό μου για να λυτρωθώ». [Μάριος]

Επίσης γίνονται αναφορές σε ηδονιστικά κίνητρα με την έννοια ότι η συμμετοχή στον αγώνα προκαλεί συναισθήματα συγκίνησης, απόλαυσης, πληρότητας.¹¹ Το υψηλό επίπεδο αφοσίωσης του αθλητή στο αγώνισμα την ώρα του αγώνα περιγράφεται ως εξής:

11 Βλ., ενδεικτικά, Celsi, Randall και Leigh (1993).

«Αν έρθει ο θεός και μου πει να φύγω, θα τον παρακαλέσω να τελειώσει ο αγώνας και μετά να φύγω...» [Χρήστος]

Αλλά και η απόλαυση της «μάχης» κινητοποιεί έντονα τον συναισθηματικό κόσμο:

«Έχω πάει σε αγώνα που ήρθα πρώτος αλλά δεν μου άρεσε ο αγώνας. Δεν είχε ωραία ροή, ούτε ειδικές. Σε άλλον ήρθα πέμπτος, το διασκέδασα όμως» [Διονύσης]¹²

Τα κοινωνικά δίκτυα

Η αγωνιστική μοτοσυκλέτα υπάρχει ως πολιτισμικό κεφάλαιο στην οικογένεια των νεώτερων αθλητών καθώς οι τελευταίοι αποτελούν τη γενιά των αθλητών που ακολουθεί αυτήν των πατεράδων τους στα offroad αγωνίσματα μοτοσυκλέτας. Οι αθλητές επισημαίνουν ότι είναι αναγκαία συνθήκη η υποστήριξη από την πλευρά της οικογένειας (πατέρα) του νέου αγωνιζόμενου τόσο οικονομικά όσο και ηθικά αλλά κυρίως τεχνικά, με την έννοια της μεταβίβασης των τεχνικών δεξιοτήτων που απαιτεί η ενασχόληση με τα αγωνίσματα της μοτοσυκλέτας.

«Ήμουν 15 χρονών, δεν ξέρεις από αυτά, δεν ξέρεις τη μοτοσυκλέτα, και αν δεν έχεις οικονομική βοήθεια από την οικογένεια δεν μπορείς να το κάνεις... Ο πατέρας μου με έσπρωξε σε αυτό, μπήκαμε σε αυτό το τρυπάκι, στην ουσία με τον πατέρα μου, παλαιός αγωνιζόμενος». [Μάριος]

Ένας από τους βετεράνους, ο οποίος έχει και την ιδιότητα του προπονητή του αγωνίσματος του Enduro, αναφέρει εμφατικά τη συμβολή του οικογενειακού habitus στην ενασχόληση με το αγώνισμα στις μέρες μας:

«...τώρα σπρώχνουμε το παιδί προς την αγωνιστική μοτοσυκλέτα... είναι ο μπαμπάς μοτοσυκλετιστής ή αγωνιζόμενος και θέλει να τον ακολουθήσει ο γιος, είναι μία ώθηση προς μία διαφορετική αγωγή».

Ένα ζωτικό και συνδετικό στοιχείο του αγωνίσματος του Enduro που αναδύεται και διατρέχει κάθετα όλες τις συνεντεύξεις είναι η «παρέα», οι φίλιες, οι κοινωνικές σχέσεις και τα κοινωνικά δίκτυα που αναπτύσσονται στον μικρόκοσμο των «εραστών» της αγωνιστικής χωμάτινης μοτοσυκλέτας. Ο άγραφος νόμος «Πάντα με παρέα στο βουνό», συνθήκη με στόχευση τον έλεγχο του κινδύνου κατά τη διάρκεια της προπόνησης στα ορεινά και δύσβατα μονοπάτια, συμβάλλει στην κοινωνικότητα ως διακριτό στοιχείο αυτού του αγωνίσματος της offroad μοτοσυκλέτας.

Εκφράζονται, όμως, και αντιλήψεις ότι η εμπλοκή με τους αγώνες επιφέρει την τρώση των φιλικών σχέσεων από την αγωνιστική πρακτική καθώς ο ανταγωνισμός κυριαρχεί:

¹² Αυτό μας παραπέμπει στην επισήμανση του Elias (2010, σελ. 43) σχετικά με τη βίωση της νίκης στο κυνήγι της αλεπούς.

«Επιβεβαίωσα ότι για εμένα το Enduro είναι παρέες, είναι φίλιες... το αγωνιστικό κομμάτι είναι ένα κομμάτι που ένιωσα να μου τα χαλάει όλα αυτά». [Παύλος]

Ως παρατηρήτρια σε πανελλήνιους και σε περιφερειακούς αγώνες, θα προσθέσω ότι ο επίλογος όλων των αγώνων γράφτηκε σε χώρους εστίασης των περιοχών διεξαγωγής των αγώνων, όπου μεγάλες παρέες των αγωνιζόμενων και των συνοδών τους (συντρόφων, φίλων, χορηγών κ.λπ.) συνέφαγαν ολοκληρώνοντας τον αγώνα, όπως ολοκληρώνεται μια τελετουργία.

Τα κίνητρα μέσα στο χρόνο

Οι βετεράνοι συνομιλητές μας, στην προσπάθειά τους να αναφέρουν και τα κίνητρα που είχαν όταν πρωτοξεκίνησαν το αγώνισμα σε σχέση με τα σημερινά κίνητρα που τους κρατούν στο χώρο, βούτηξαν στο παρελθόν και ανέσυραν μνήμες που το φωτίζουν. Ως νεολαίοι λοιπόν μάς αποκαλύπτουν πώς «ξέδιναν» μαζί με την παρέα τους διεκδικώντας τη χειραφέτηση από την οικογενειακή και κοινωνική ευταξία μεταφράζοντας ως «φυγή» ή «διαφυγή» τη διέξοδό τους στο βουνό, αντιδρώντας απέναντι στα ηγεμονικά πολιτιστικά πρότυπα ζωής και στη γονική κουλτούρα της δεκαετίας του 1980 (Αστρινάκης & Στυλιανούδη, 1996· Ζαϊμάκης, 2018· Κατσάπης, 2013). «Ως αίσθηση ελευθερίας. Το αγώνισμα τότε ήταν στα σπάργανα» [Παύλος]

Αν και δεν ζητήθηκε η γνώμη των βετεράνων για τα κίνητρα που οδηγούν τους σημερινούς νέους στο αγώνισμα, ο Χρήστος, οσμιζόμενος ως σημερινός senior αγωνιζόμενος και προπονητής τη διαφοροποίηση των δυνάμεων ώθησης προς το αγωνιστικό Enduro, σκιαγραφεί με έντονα χρώματα τις διαφορές στην κουλτούρα των νέας γενιάς αγωνιζόμενων από την προγενέστερη ως εξής:

«Τα παιδιά σήμερα ασχολούνται από μικρά, υπάρχει το διαδίκτυο, ξέρουν πάρα πολλά πράγματα. ...Το βλέπουν, όμως, να το κάνουμε και αυτό, όπως το μπάσκετ, το ποδόσφαιρο... Εμείς ερωτευόμασταν τη μοτοσυκλέτα».

Την ίδια άποψη εκφράζει και ο Διονύσης υπογραμμίζοντας το βίωμα της γενιάς του: «Τότε εμείς το κάναμε με πάθος, τώρα άλλαξαν οι εποχές, δεν υπάρχει η φωτιά».

Μέσα από τις απαντήσεις στις ερωτήσεις τις σχετικές με τα τους λόγους οριστικής ή προσωρινής διακοπής ή χαλάρωσης της αγωνιστικής τους δραστηριότητας αλλά και τις σύντομες αφηγήσεις τους που συνόδευσαν τις απαντήσεις τους σε γενικότερες ερωτήσεις, φαίνεται ότι οι αθλητές συνεχώς επαναδιαπραγματεύονται τη σχέση με τον εαυτό. Δεν αναδύονται μέσα από τον λόγο τους μόνο οι κινητήριες δυνάμεις που τους ώθησαν στον αθλητικό μοτοσυκλετισμό και στο αγωνιστικό Enduro αλλά και οι δυνάμεις που τους

απώθησαν από τον χώρο και τους «επέβαλαν» προσωρινή αποχή ή απομάκρυνση από τους αγώνες. Οι δυνάμεις αυτές έχουν σχέση κυρίως με δύο παράγοντες: πρώτον, με το σώμα και τους τραυματισμούς που αυτό υπέστη κατά την αγωνιστική του δραστηριότητα και, δεύτερον, με τη δυσβάστακτη οικονομική επιβάρυνση που απαιτεί η συμμετοχή των αθλητών στα πρωταθλήματα. *«Το αγωνιστικό αρχίζει και σκοτώνει διάφορα. Μπορεί να σκοτώσει το σώμα σου, μπορεί να σκοτώσει την τσέπη σου».* [Παύλος]

Οι αθλητές του Enduro αναστοχάζονται τη βιογραφία τους προσθέτοντας πινελιές σχετικές με την αναθεώρηση της δράσης τους. Σε αυτή τη διαδικασία, μία «μεταβλητή» της αναστοχαστικής τους βιογραφίας (Beck, 2015) έχει σχέση με τη δόμησή της στην ελληνική αθλητική σκηνή. *«Πάρα πολύ προσπάθεια για ελάχιστα αποτελέσματα»* καταλήγει ο Κυριάκος, καθώς το αγώνισμα απαιτεί από τους αγωνιζόμενους διάθεση σωματικών και οικονομικών πόρων χωρίς καμία βεβαιότητα όχι μόνο υλικής ανταπόδοσης αλλά και θεσμικής οικονομικής υποστήριξης ή συμβολής.

Νοηματοδότηση της σχέσης με το σώμα

Η αθλητική μοτοσυκλετιστική δραστηριότητα ως σύγχρονη πρακτική του εαυτού

Το Enduro είναι ένας μαραθώνιος της αγωνιστικής μοτοσυκλέτας και απαιτεί την κατάλληλη προετοιμασία για να αντεπεξέλθει ο αθλητής στην καταπόνηση αυτού του αγωνίσματος αντοχής. Οι συνομιλητές μας θεωρούν ότι ένα σώμα κατάλληλα γυμνασμένο και προετοιμασμένο να δεχτεί την καταπόνηση της αθλητικής μοτοσυκλετιστικής οδήγησης μακρινής απόστασης σε ανώμαλο δρόμο θα αποτελέσει ένα εργαλείο που θα «αποδώσει». Επισημαίνουν ότι ο αθλητής θα πρέπει να κάνει συγκεκριμένη σωματική δουλειά που θα επενδυθεί πάνω στο σώμα, θα εγγραφεί σε αυτό δημιουργώντας το σωματικό του κεφάλαιο.

«Αν δεν είσαι σε καλή φυσική κατάσταση δεν μπορείς να αντεπεξέλθεις. Πρέπει να υπερβείς εμπόδια, ποτάμια, πεσμένα δέντρα...». [Διονύσης]

Ο αθλητής με την ειδική μυϊκή θωράκιση επιθυμεί να προστατεύσει το σώμα του, το «μέσο παραγωγής» που έχει στην κατοχή του στη διαδικασία του πρωταθλητισμού, ώστε αυτό να αποτελέσει και ασπίδα προστασίας του από έναν ενδεχόμενο τραυματισμό.

«Κάνω πολύ προπόνηση... Πρέπει να είσαι σφιχτός για μία πτώση, να έχεις καλή φυσική κατάσταση για να μπορέσεις να αποδώσεις το 100% σε έναν αγώνα, να το κάνεις με αξιώσεις και να είσαι ασφαλής». [Γεράσιμος]

Το σώμα είναι ενεργό και ευέλικτο. Το σώμα μπορεί να αναμορφωθεί, να ανανεωθεί, να ανασυγκροτηθεί. Ο αθλητής, στη διαδικασία εργαλειοποίησης του σώματός του, το «μετασχηματίζει» έχοντας συνείδηση ότι αυτή η στάση και πρακτική είναι μονόδρομος

στην πορεία του πρωταθλητισμού.

«Είχα προσαρμόσει τη σωματική δουλειά στο σωματότυπό μου. ... Έκανα 80 χλμ ποδήλατο, το ποδήλατο το σιχαίνομαι. Εγώ ξεπέρασα τον εαυτό μου; Ήταν ο ορθολογικός και μοναδικός δρόμος που έλεγε για να γίνεις αθλητής πρέπει να έχεις ένα μεγάλο πακέτο σε αερόβια γυμναστική...» [Χρήστος]

Μία ιδιαιτερότητα του αγωνίσματος του Enduro είναι ότι απευθύνεται και σε ηλικίες άνω των 43 ετών, καθώς στην κατηγορία Senior μπορούν οι αθλητές να συμμετάσχουν χωρίς ηλικιακό περιορισμό. Σε μια κοινωνία που δίνει μεγάλη αξία στη ζωτικότητα και τα άτομα είναι όλο και λιγότερο διατεθειμένα να δεχτούν την αναπόφευκτη διαδικασία της φθοράς του χρόνου στο σώμα (Giddens, 2002, σελ. 201), η ενασχόληση με ένα αγώνισμα όπως το Enduro «ανταποκρίνεται» στο αίτημα της άμυνας απέναντι στη φυσική φθορά.

Θυσία

Η θυσία, σύμφωνα τον Wacquant (2004, σελ. 233), ισοδυναμεί με μια μορφή κοσμικού σωματικού ασκητισμού, δηλαδή με τη μεθοδική και ορθολογική υποταγή των παρορμήσεων και επιθυμιών του ατόμου μέσα από την άοκνη, συνεχή και συστηματική εργασία με και πάνω στο σώμα. Κατ' επέκταση, προσεγγίζουμε τη θυσία ως περιορισμούς και καθημερινές ρουτίνες που οργανώνουν τη ζωή του αθλητή έτσι ώστε να υπάρχει η εγγύηση της κορυφαίας απόδοσης. Αναφερόμαστε με άλλα λόγια στη σωματική δουλειά που τις εξής συνιστώσες: προπόνηση – διατροφή – ύπνος, ανάπαυση – κοινωνικές σχέσεις – σεξουαλική ζωή.

Οι περισσότεροι από τους συνεντευξιζόμενους αναφέρονται στη θυσία ως αυτοπειθαρχία, τήρηση του προγράμματος προπόνησης, καλής χωρίς ιδιαίτερους περιορισμούς διατροφής και, τέλος, αποφυγή βραδινών εξόδων.

Ο βετεράνος Χρήστος μας αφηγείται μία ρήξη στη βιογραφία του, όταν ξεκίνησε τον πρωταθλητισμό: από νέος που γεύοταν τη ζωή του στράφηκε στον κοσμικό σωματικό ασκητισμό ακολουθώντας αυστηρό πρόγραμμα προπόνησης και διατροφής.

«Ενώ ήμουν ένας άνθρωπος που γεύομαι τη ζωή, αποφάσισα να κάνω καθαρά μοναστηριακή ζωή. Απλά δεν ήμουν σε μοναστήρι... Πολύ καλή διατροφή, πολύ καλή προπόνηση, πολύ καλή φυσική κατάσταση, ξεκούραση, ύπνο νωρίς, αλητεία τέλος... Ήμουν τρία χρόνια χωρίς σχέση».

Βέβαια υπάρχουν και οι φωνές που υποστηρίζουν ότι δεν στερήθηκαν κάτι καθώς είχαν εντάξει το αγωνιστικό Enduro στην καθημερινότητά τους, χωρίς να την έχουν προσαρμόσει σε νέα αυστηρά πλαίσια:

«...Δεν το βλέπω σαν θυσία, θυσία το βλέπουν οι άλλοι απέξω γιατί νομίζουν ότι α... δεν πίνει, εγώ δεν θα έπινα οπότε βλέπω ότι κάνω αυτό που μου αρέσει»

[Κυριάκος]

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι η θυσία υφίσταται ως έννοια αλλά δεν αναδύεται ως «πρακτική» κυρίαρχη στην κουλτούρα των συνομιλητών μας.

Τραυματισμός

Ένα ερώτημα μπορεί σε αυτό το σημείο να γεννηθεί σχετικά με το γιατί επέρχονται τραυματισμοί στο Enduro, σε ένα αγώνισμα της μοτοσυκλέτας που δεν είναι ανταγωνιστικό με την έννοια της μάχης σώμα με σώμα στο τερέν. Ο βετεράνος και εκπαιδευτής συνομιλητής μας θεωρεί ότι οι αιτίες των τραυματισμών θα μπορούσαν να αναζητηθούν στην απομάκρυνση από το πλάνο της σωματικής δουλειάς, αλλά κυρίως στη δυσαρμονία μεταξύ σώματος και μηχανής:

«...Στον οδηγό που είναι απόλυτα προετοιμασμένος οι εντολές του νου στην οδήγηση της μηχανής εκτελούνται από το σώμα άμεσα. Όταν αυτό δεν γίνει εφικτό, έρχονται οι τραυματισμοί».

Από την άλλη πλευρά, ο Μάριος γνωρίζει καλά ότι ενδέχεται να υποστεί κάποιο τραυματισμό στον αγώνα. Δεν δείχνει απροθυμία να πάρει αυτό το ρίσκο και να βάλει σε κίνδυνο το σωματικό του κεφάλαιο στην επιδίωξη της πρωτιάς στο πρωτάθλημα. Αντιλαμβάνεται, τέλος, τη σωματική φθορά ως ένα τίμημα που οφείλει να καταβάλει στη διαδικασία ενασχόλησής του με τον αθλητικό μοτοσυκλετισμό. Έχει επενδύσει στον σωματικό εαυτό, το σώμα, όμως, ως εργαλείο καταπονείται και πονά.

«Και στον αγώνα που θα πάω ξέρω ότι μπορεί να χτυπήσω, να σπάσω ένα χέρι και ένα πόδι. Αλλά επειδή τα έχουμε πάθει τόσες φορές.... Το ξέρεις ότι μπορεί να το πάθεις ανά πάσα στιγμή... Είσαι 28 ετών και το σώμα από τους τραυματισμούς νιώθεις ότι κουράζεται...Ναι είναι καταπόνηση».

Η κατάκτηση των τεχνικών δεξιοτήτων

Η εκπαίδευση

Το Enduro αποτελεί ένα αγώνισμα της μοτοσυκλέτας κυρίως τεχνικό, καθώς απαιτεί από τον οδηγό αγώνων-αθλητή «control» της μοτοσυκλέτας αλλά και του σώματός του προκειμένου να αντεπεξέρχεται κάθε στιγμή του πολύωρου αγώνα (διάρκειας 6 έως 8 ωρών) στις προκλήσεις και τις ιδιαιτερότητες του εδάφους του αγωνιστικού χώρου. Ο έλεγχος της μοτοσυκλέτας και του σώματος ισοδυναμεί με έλεγχο του εαυτού. Το υποκείμενο συνεχώς αναβαθμίζει τον εαυτό και κατ' επέκταση υπερβαίνει τον εαυτό, καθώς κατακτά τις τεχνικές δεξιότητες με προσωπική αναζήτηση, εκπαίδευση και εξάσκηση. Εδώ

να σημειώσουμε ότι ως τεχνικές δεξιότητες ή αλλιώς τεχνικές νοούνται οι «παραδοσιακές αποτελεσματικές σωματικές πράξεις», σύμφωνα με τον ορισμό του Marcel Mauss (2003), που στην περίπτωσή μας σχετίζονται με τις τεχνικές του αγωνίσματος αποτελώντας την «πανοπλία» του αναβάτη.

Η κατάρκτηση ενός υψηλού επιπέδου τεχνικών δεξιοτήτων αποσκοπεί στα εξής: πρώτον, στον έλεγχο της μοτοσυκλέτας με τρόπο ώστε το σώμα να κοντρολάρει, να ελέγχει κάθε δέκατο του δευτερολέπτου τη μοτοσυκλέτα, δεύτερον, στη μέγιστη δυνατή ασφάλεια για τον αθλητή αναβάτη σε συνάρτηση με τη μέγιστη δυνατή ταχύτητα σε ανώμαλο δρόμο, τρίτον, στην εξασφάλιση της μέγιστης δυνατής άνεσης πάνω στη μοτοσυκλέτα, η οποία δεν είναι αυτονόητη αν σκεφτούμε τον όγκο του βασικού εξοπλισμού του Enduro.¹³

Η εκπαίδευση αποτελεί τη βάση πάνω στην οποία στηρίζεται ο εαυτός ενός αθλητή – οδηγού αγώνων του αγωνίσματος του Enduro, καθώς μέσω αυτής θα κατακτήσει τις τεχνικές δεξιότητες του αγωνίσματος. Στην περίπτωση, όμως, του συγκεκριμένου αγωνίσματος της μοτοσυκλέτας, η τεχνική εκπαίδευση δεν έχει λάβει μια σταθερή τυπική μορφή λόγω της σχετικής έλλειψης πιστοποιημένων εκπαιδευτών - προπονητών στο αγώνισμα του Enduro. Ενίοτε η εκπαίδευση λαμβάνει σεμιναριακή μορφή, προερχόμενη από αθλητές Έλληνες ή ξένους καταξιωμένους στο χώρο.

Οι συνομιλητές μας παραθέτουν τους τρόπους με τους οποίους απέκτησαν τις τεχνικές δεξιότητες για το αγώνισμα του Enduro. Πιο συγκεκριμένα, οι αθλητές του αγωνίσματος αποκτούν τις τεχνικές δεξιότητες κυρίως με την μοτοσυκλετιστική οδηγική εμπειρία στο τερέν του Enduro, την προσπάθεια αυτοβελτίωσης, τη διαδικτυακή πληροφόρηση αλλά και την αλληλεπίδρασή τους με τους άλλους έμπειρους αθλητές. Σε αυτή τη διαδικασία καθοριστικό ρόλο παίζουν και οι έχοντες το γνωσιακό κεφάλαιο των τεχνικών του αγωνίσματος (φίλοι, πατέρας), οι οποίοι στέκονται αρωγοί των νέων αθλητών σε μια διαδικασία συνεχούς αλληλεπίδρασης. Επίσης, σεμινάρια («σχολεία» όπως τα αναφέρουν οι συνομιλητές) έχουν συμβάλει στη τεχνική κατάρκτηση ορισμένων αθλητών αλλά και η συμμετοχή σε αγώνες παγκοσμίου πρωταθλήματος αποτελεί «μεγάλο σχολείο», όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Μάριος.¹⁴

Ο βετεράνος Χρήστος μάς αναφέρει ότι, όταν ξεκίνησε το άθλημα τη δεκαετία του 1980, ο ειδικός Τύπος για τη μοτοσυκλέτα αποκάλυπτε τα μυστικά του αγωνίσματος στα ειδικά αφιερώματά του αλλά από την άλλη –και σε αυτό έρχεται σε αντίθεση η αφήγησή

13 Ο εξοπλισμός στο αγώνισμα του Enduro αποτελείται από στολή, κράνος, θώρακα, επιγονατίδες, επαγκωνίδες, περιλαίμιο, γάντια, μάσκα, μπότες.

14 Εδώ οφείλουμε να σημειώσουμε ότι στο Enduro επιτρέπεται η συμμετοχή οποιουδήποτε αθλητή σε παγκόσμιο πρωτάθλημα που διοργανώνει η Παγκόσμια Ομοσπονδία Μοτοσυκλετισμού (FIM) με την προϋπόθεση της κατοχής αγωνιστικής licence → δεν υπάρχουν δηλαδή προϋποθέσεις επιδόσεων.

Για περισσότερα <https://www.Endurogp-registration.org/>

του με τις αφηγήσεις των άλλων συνομιλητών μας που αναφέρονται στη συγχρονία– οι «παλιοί» πρωταθλητές δεν βοηθούσαν τους νέους.

«...εμείς τα διαβάζαμε, δεν ξέραμε κάτι άλλο. Περιμέναμε να βγει το περιοδικάκι να το πάρουμε να το διαβάσουμε. Οι υψηλά ιστάμενοι τότε οι πρωταθλητές ήταν μια κολεκτίβα οι οποίοι δεν σου έλεγαν και πολλά πράγματα».

Η αντίληψη ως σωματοποίηση

Προσεγγίζοντας την έννοια της αντίληψης στην περίπτωση του αγώνισματος του Enduro, θα λέγαμε ότι «το μάτι πρέπει να διαβάζει γρήγορα» τη διαδρομή, τα εμπόδια, το τερέν, ότι υπάρχει μπροστά σου. Η σχέση, επίσης, με την ταχύτητα στην οδήγηση μηχανής θα πρέπει να είναι μια φυσιολογική σχέση. Πάνω σε αυτό το υπόβαθρο ο αθλητής Enduro θα δουλέψει την τεχνική και να αποκτήσει ή θα βελτιώσει τις υπάρχουσες σχετικές τεχνικές δεξιότητες. Χαρακτηριστικά ένας από τους συνομιλητές μας αναφέρει:

«...η αντίληψη... το μάτι πρέπει να διαβάζει γρήγορα, διαφορετικά δεν μπορείς να πας γρήγορα, όσο και να το προσπαθείς... Πρέπει να νιώθεις άνετα με την ταχύτητα. Όταν αρχίζεις και επιταχύνεις βλέπεις πράγματα να σου έρχονται πολύ γρήγορα, πρέπει να νιώθεις ότι είσαι ασφαλής και ότι κάνεις κάτι φυσιολογικό εκείνη τη στιγμή».

Μέσω της ενασχόλησης με το αγώνισμα, ο αθλητής σωματοποιεί σε τελική ανάλυση όχι μόνο την τεχνική, της οποίας έρεισμα αποτελεί η «αντίληψη» με την έννοια που της αποδώσαμε, αλλά και οτιδήποτε μετατρέπει το σώμα σε όχημα (π.χ. αερόβια άσκηση, διατροφή) και αθροίζεται ως «θυσιαστήρια προσφορά» λίγο ως πολύ του ατόμου στο αγώνισμα (Wacquant, 2004, σελ. 239). Με άλλα λόγια, «για να δουλέψεις [την αντίληψη] και να την πας παραπέρα», απαιτείται μια διαδικασία μεταβίβασης τεχνικών δεξιοτήτων, που βέβαια δεν είναι αυτόματα και η οποία απαιτεί «μια ανεπαίσθητη σωματοποίηση των πνευματικών και σωματικών σχημάτων» (Wacquant, όπ.π, σελ. 231) που ενυπάρχουν στην περίπτωσή μας στη μοτοσυκλετιστική πρακτική της offroad διαδρομής και η οποία καταλήγει σε έναν προοδευτικό αυτό-μετασχηματισμό του εαυτού.

Οι προβληματισμοί

Η σχετική έλλειψη προπονητών ή πιστοποιημένων εκπαιδευτών στο αθλητικό Enduro εγείρει προβληματισμούς όσον αφορά το μέλλον του αθλήματος. Ένας από τους αθλητές μας, πρωταθλητής στο Enduro, αναφέρεται στο ζήτημα τονίζοντας ότι ο πρωταθλητισμός σήμερα απαιτεί τη συνεργασία και την αλληλεπίδραση του αθλητή με μια ομάδα ειδικών (προπονητή, γυμναστή, μασέρ, διατροφολόγο), στο συγκεκριμένο, όμως, αγώνισμα η

προετοιμασία είναι καθαρά ατομική υπόθεση.

Η παραπάνω θέση μας παραπέμπει στον Wacquant (όπ.π., σελ. 235), ο οποίος αναφερόμενος στη διακυβέρνηση του σώματος τονίζει ότι είναι μια «“συλλογική επιχείρηση που απαιτεί ομαδική δουλειά” και εμπλέκει τις εποπτικές προσπάθειες του προπονητή, του μάνατζερ και των ομόσταυλων» και όλων όσων βρίσκονται γύρω από τον αθλητή με κάποια ιδιότητα. Κάνει λόγο λοιπόν για τη διαμόρφωση ενός οιονεί πανοπτικού μηχανισμού, ο οποίος υποβάλλει τον αθλητή σε διαρκή επιτήρηση προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος. Το Enduro εντέλει απέχει πόρρω από αυτόν τον μηχανισμό.

Νοηματοδοτήσεις της μοτοσυκλέτας

Η σχέση των αθλητών με τη μοτοσυκλέτα αποτέλεσε μία από τις συνιστώσες της ερευνητικής αναζήτησης. Η εστίαση σε αυτήν υπαγορεύτηκε από το ότι το αγωνιστικό Enduro είναι διαμεσολαβημένο αγώνισμα, καθώς αποτελεί ένα από τα μηχανοκίνητα αγωνίσματα του εντάσσονται στον κλάδο άθλησης του δικύκλου-μοτοσυκλέτα.¹⁵ Η διαμεσολάβηση της μοτοσυκλέτας στην αγωνιστική δραστηριότητα μάς ώθησε στη διερεύνηση των συμβολισμών που αφορούν τη μοτοσυκλέτα καθώς και των καθημερινών πρακτικών των υποκειμένων της έρευνας των σχετικών με το μοτοσυκλετισμό.¹⁶

Πιο συγκεκριμένα, άλλοι αθλητές είναι ενθουσιώδεις μοτοσυκλετιστές με ισχυρό συναισθηματικό δεσμό με τη μοτοτοσυκλέτα, καθώς μιλούν για «σχέση πάθους» ή κάνουν αναφορά στον ψυχαγωγικό χαρακτήρα της «εγώ είμαι μοτοσυκλετιστής δεν είμαι μόνο οδηγός αγώνων», ενώ άλλοι αδιαφορούν για τον μη αθλητικό μοτοσυκλετισμό και τη ριψοκίνδυνη οδηγική συμπεριφορά στον δρόμο «οδηγώ μηχανή μόνο αγωνιστικά. Δεν σκέφτομαι να πάρω μηχανή για να κινούμαι μες την πόλη», «...δεν χρειάζεται να κάνεις μαγκιές στους δρόμους, πας στο βουνό και εκτονώνεσαι. Δεν έχεις να αποδείξεις τίποτα σε κανέναν».

Στην αφήγηση του βετεράνου Χρήστου για τη σχέση του με τη μοτοσυκλέτα ανασύρονται μνήμες της εφηβείας, στις οποίες η μοτοσυκλέτα προβάλλει ως όπλο-εργαλείο ανεξαρτησίας, αντισυμβατικότητας, ατομικής επανάστασης στο ιδιαίτερα συντηρητικό κοινωνικό περιβάλλον της ελληνικής επαρχίας.

«Η μοτοσυκλέτα στον εγκέφαλό μου είναι κάπως ένα είδος επανάστασης επειδή εγώ μεγάλωσα σε χωριό... Δηλαδή ήταν ένα είδος επανάστασης εσωτερικής απέναντι στο κοινωνικό κατεστημένο».

Στο πλαίσιο των περιορισμών αυτής της έρευνας, αυτό που αναδείχτηκε ήταν ένα εν

15 Άρθρο 134, παρ. 8, Ν. 2725/1999.

16 Για τον μοτοσυκλετισμό γενικότερα βλ. Χρηστάκης, 2013, 2003, 2002.

πολλοίς «θαμπό» τοπίο νοηματοδοτήσεων και συμβολισμών γύρω από τη μοτοσυκλέτα για τους νεώτερους σε ηλικία αθλητές, το οποίο, όμως, είναι πιο διαυγές για τους βετεράνους. Η μοτοσυκλέτα φαίνεται να έχει πολύ πιο ισχυρούς συμβολισμούς στους βετεράνους απ' ό,τι για τους νεώτερους, οι οποίοι την εντάσσουν κυρίως στην αθλητική πρακτική.

Οι έμφυλες σχέσεις ως σχέσεις ανισότητας

Μπορούμε να δούμε το Enduro ως ένα αγώνισμα της μοτοσυκλέτας που έχει «φύλο ανδρικό», καθώς η συμμετοχή των γυναικών αθλητριών στους αγώνες Enduro στην Ελλάδα είναι ιδιαίτερα αναιμική, σχεδόν ανύπαρκτη.

Μέσα από τον λόγο (discourse) των υποκειμένων στην έρευνα διαπιστώνεται ότι στο άθλημα διαπλέκεται έντονα η ηγεμονική αρρενωπότητα. Η έμφυλη ταυτότητα των υποκειμένων της έρευνας επιτελείται μέσα από τα κίνητρα που οδηγούν σε ένα αγώνισμα μοτοσυκλετιστικό όπως είναι το Enduro, που παραπέμπει στην επιθετικότητα, στον ανταγωνισμό, σε «ανδρικά» χαρακτηριστικά «...ο άντρας έχει πάντα μέσα του τον ανταγωνισμό και θέλει να μπει και σε έναν αγώνα μέσα». Η έμφυλη ταυτότητα στη συνέχεια επιβεβαιώνεται και ως επιθετικός ανδρισμός που βιώνεται μέσα από τον ανταγωνισμό σε μια μάχη-μοτοσυκλετιστικό αγώνα. Επίσης, γίνεται αναγωγή των κινήτρων για την αγωνιστική δραστηριότητα στην ανδρική σεξουαλική επιθυμία, στο σεξουαλικό ένστικτο (βλ. Γιαννακόπουλος, 2005, σελ. 60) «Για το Enduro εγώ είχα καύλα, να το πω έτσι».

Η ηγεμονική αρρενωπότητα στο αγωνιστικό Enduro εκφράζεται και στα λογίων λογίων έμφυλα στερεότυπα, που εδράζονται είτε στην «κατωτερότητα» του βιολογικού φύλου είτε σε κοινωνικές αντιλήψεις έμφυλης ανισότητας, με τα οποία οι άνδρες αθλητές αντιμετωπίζουν τις συναθλήτριές τους:

«...Ηρθες σε ένα κατεξοχήν ανδροκρατούμενο άθλημα, σε δεχτήκαμε σαν να είσαι ένας από εμάς αλλά μην ξεχνάς ότι είσαι πάντα γυναίκα. Σε εμάς που είμαστε άνδρες δεν μπορείς να το χαλάσεις αυτό το πράγμα. Δεν μπορείς να γίνεις αρσενικό. Δεν γίνεται από τη φύση σου, δεν γίνεται. Απλά εμείς σε δεχτήκαμε σε αυτήν τη μεγάλη οικογένεια». [Χρήστος]

Βέβαια, υπάρχουν διάφορες εκφάνσεις του ανδρικού εαυτού, και έτσι γίνεται λόγος και για σεβασμό της γυναίκας αθλήτριας του Enduro στο βουνό κατά τη διάρκεια προπόνησης σε αντιδιαστολή, όμως, με την έμφυλη αντιμετώπιση της γυναίκας μοτοσυκλετίστριας στο δρόμο:

«Νομίζω ότι πιο πολύ σεβασμό έχουν οι γυναίκες που οδηγάνε στο βουνό παρά αν τις δουν στο δρόμο. Πιο πολύ θα τις σεβαστούν. Είναι η μία στις χίλιες».

[Γεράσιμος]

Τέλος, οι συνομιλητές μας αναφέρθηκαν σε ονόματα γυναικών αθλητριών, οι οποίες χαίρουν ιδιαίτερης εκτίμησης από τους άνδρες συναθλητές τους. Αυτό στο οποίο όλοι συμφωνούν είναι η υπανάπτυξη του γυναικείου Enduro στην Ελλάδα. Ως παρατηρήτρια διαπίστωσα την υποστήριξη των αγωνιζόμενων από γυναίκες, συντρόφους, συζύγους, μητέρες ή φίλες, αλλά όχι την αγωνιστική παρουσία τους.

5. Συμπεράσματα - Συζήτηση

Η έρευνα επικεντρώθηκε στη μελέτη των αντιλήψεων για τον εαυτό και το σώμα, οι οποίες προκύπτουν μέσα από την ενασχόληση με ένα από τα αγωνίσματα του αθλήματος της μοτοσυκλέτας, το Enduro. Αναδύθηκαν οι σχέσεις από την πλευρά των αθλητών με το σώμα ως μη δεδομένες, συμπαγείς, στατικές και αμετάβλητες. Στη διαδικασία ενασχόλησης με την αγωνιστική μοτοσυκλετιστική δραστηριότητα αυτές οι σχέσεις αναθεωρούνται, επαναπροσδιορίζονται. Οι αθλητές τελικά επαναδιαπραγματεύονται και αναστοχάζονται τη σχέση με τον ενσώματο εαυτό.

Μέσα από τις αφηγήσεις των αθλητών του Enduro αναδεικνύεται ότι το σώμα γίνεται αντιληπτό ως ένα «σχέδιο προς υλοποίηση» (Giddens 1991), με την εφαρμογή τεχνικών που ακολουθούνται από τον αθλητή στην εκγύμνασή του και στην προπόνησή με τη μοτοσυκλέτα. Οι τεχνικές του σώματος στον αγωνιστικό μοτοσυκλετισμό διαπιστώθηκε από την έρευνα ότι έχουν δύο πόλους: ο ένας πόλος σχετίζεται με την εργαλειοποίηση του σώματος και ο δεύτερος με την τεχνικοποίηση του σώματος. Ως προς τον πρώτο πόλο, οι τεχνικές αφορούν στην εκγύμναση του σώματος με ειδικό πρόγραμμα ώστε να ενδυναμωθεί και να αποκτήσει ειδική μυϊκή θωράκιση, η οποία θα το προστατεύσει σε έναν δυνητικό τραυματισμό, ο οποίος αποτελεί ενδεχόμενο στην ενασχόληση με ένα μοτοσυκλετιστικό αγώνισμα. Η σωματική δουλειά επενδύεται πάνω στο σώμα, εγγράφεται σε αυτό δημιουργώντας το σωματικό του κεφάλαιο. Ένα σώμα κατάλληλα γυμνασμένο και προετοιμασμένο να δεχτεί την καταπόνηση της αθλητικής μοτοσυκλετιστικής οδήγησης μακρινής απόστασης σε εκτός δρόμου διαδρομή, θα αποτελέσει εργαλείο που θα «αποδώσει» στη διαδικασία του αγώνα. Ο αθλητής συνειδητά εντάσσεται στη διαδικασία εργαλειοποίησης του σώματος και του συνεπαγόμενου μετασχηματισμού του. Ως προς τον δεύτερο πόλο, οι τεχνικές αφορούν στην προπόνησή του με τη μοτοσυκλέτα του. Στόχος είναι να δημιουργηθεί ένα σύμπλεγμα σώμα-μοτοσυκλέτα, το οποίο ως ολότητα θα αποτελεί το υποκείμενο της αθλητικής δραστηριότητας. Η τεχνικοποίηση του σώματος επιτελείται μέσα από την προαναφερθείσα διαδικασία καθώς το σώμα ως ενεργό και ευέλικτο, οιονεί τεχνοσώμα (Haraway, 2014), συμπλέκεται με τη μοτοσυκλέτα στο Enduro.

Στο σώμα ως «σχέδιο προς υλοποίηση» εγγράφεται, πέρα από τα παραπάνω, και η σωματική δουλειά η σχετική με τη διατροφή και τον τρόπο ζωής (ύπνος, ανάπαυση – κοινωνικές σχέσεις – σεξουαλική ζωή). Αυτή η «δουλειά» παίρνει ενίοτε τη μορφή ενός κοσμικού σωματικού ασκητισμού, ο οποίος μεταφράζεται στη μεθοδική και ορθολογική υποταγή των παρορμήσεων και επιθυμιών του ατόμου μέσα από την άοκνη, συνεχή και συστηματική εργασία με και πάνω στο σώμα. Ο αθλητής αδιάκοπα σωματοποιεί, «ανεπαίσθητα» σύμφωνα με τον Wacquant (2004), όχι μόνο τις τεχνικές δεξιότητες του αγώνισματος, τις οποίες κατακτά με εξάσκηση-προπόνηση με τη μοτοσυκλέτα, την προσωπική αναζήτηση και την εκπαίδευση, αλλά και οτιδήποτε μετατρέπει το σώμα σε όχημα-εργαλείο (π.χ. αερόβια ή αναερόβια άσκηση, αυτό-πειθαρχικοί περιορισμοί στην καθημερινότητα κ.ά.). Σε αυτή τη διαδικασία, ο αθλητής συνεχώς επαναπροσδιορίζει τα όρια του ενσώματου εαυτού «αναβαθμίζοντάς» τα. Σε τελική ανάλυση, μέσω του προοδευτικού σωματικού αυτο-μετασχηματισμού του, το υποκείμενο επιδιώκει την υπέρβαση, ή με άλλα λόγια, την *αναβάθμιση του εαυτού*.

Όσον αφορά τη διερεύνηση των έμφυλων ταυτοτήτων, στην έρευνα αναδείχθηκε η αναπαραγωγή των έμφυλων ανισοτήτων. Το ίδιο το αγώνισμα έχει «φύλο» και αυτό είναι το ανδρικό. Αυτό τεκμηριώνεται τόσο από την ανύπαρκτη σήμερα συμμετοχή των γυναικών στο αγωνιστική ελληνική σκηνή του αγώνισματος του Enduro όσο και από τον λόγο των ανδρών αθλητών, ο οποίος εκφέρεται είτε αυτοαναφορικά είτε σε σχέση με τις στάσεις και τις αντιλήψεις απέναντι στο γυναίκα αθλήτρια του αγώνισματος. Ο λόγος για το αγώνισμα, αφενός, εμπεριέχει συμβολισμούς –δύναμη, τόλμη, επιθετικότητα, ανταγωνισμός, ριψοκινδύνευση– που νοούνται ως «ανδρικά» χαρακτηριστικά, αφετέρου, περιλαμβάνει ρητορικά σχήματα που αντιλαμβάνονται το σώμα των γυναικών ως «αδύναμο» για να επιτύχει υψηλή απόδοση όσο και να αντεπεξέλθει στις απαιτήσεις του αγώνισματος. Το αγώνισμα, λοιπόν, λειτουργεί ως προνομιακό πεδίο για τους άρρενες αθλητές επιτέλεσης της ανδρικής τους ταυτότητας και σεξουαλικότητας καθώς και της ηγεμονικής αρρενωπότητας, σύμφωνα με την επιτελεστική θεωρία της Butler (2008), σε συνδυασμό με την ανάδειξη έμφυλων στερεότυπων και κοινωνικών αντιλήψεων οι οποίες εδράζονται και αναπαράγουν την έμφυλη ανισότητα. Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας σχετικά με τις έμφυλες ανισότητες στο Enduro συμπίπτουν με αυτά στο μηχανοκίνητο αθλητισμό που εστιάζουν στην ευρωπαϊκή και αμερικανική αθλητική αυτοκίνηση (Pflugfelder, 2009).

Αυτό το ερευνητικό εγχείρημα επιχείρησε να αγγίξει, μέσα από μία μελέτη περίπτωσης των αθλητών του αγωνιστικού Enduro, έναν «αόρατο» από την κοινωνιολογία του αθλητισμού στην Ελλάδα κλάδο άθλησης, αυτόν του αθλητικού μοτοσυκλετισμού. Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας θα μπορούσαν να αποβούν χρήσιμα και σε μελλοντικά

ερευνητικά εγχειρήματα που θα επιχειρούσαν να συνεχίσουν την έρευνα σε ανάλογα μονοπάτια. Σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο, θα άξιζε να ληφθεί υπόψη ότι η διερεύνηση σχετικών ερευνητικών ερωτημάτων και στα άλλα αγωνίσματα του αθλητικού μοτοσυκλετισμού θα συνέβαλε στην τοποθέτηση των ψηφίδων στο κάδρο ώστε μέσα από μια συγκριτική οπτική να αναδυθεί μια πληρέστερη εικόνα για τα αγωνίσματα της μοτοσυκλέτας στην Ελλάδα.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Αθανασίου, Α. (2010). Επίμετρο. Επιτελεστικές αναταράξεις: Για μια ποιητική της έμφυλης ανατροπής. Στο J. Butler, *Αναταραχή φύλου. Ο φεμινισμός και η ανατροπή της ταυτότητας* (σελ. 217-227). Αλεξάνδρεια.
- Αλεξιάς, Γ. (2006). *Κοινωνιολογία του σώματος. Από τον «Άνθρωπο του Νεάντερταλ» στον «Εξολοθρευτή»*. Ελληνικά Γράμματα.
- Αρβανιτόπουλος, Μ. (2006). *Ιστορία του ελληνικού μοτοσυκλετισμού*. Mototech.
- Αστρινάκης, Α. & Στυλιανούδη, Α. (Επιμ.). *Χέβυμέταλ ροκαμπίλυ και φανατικοί οπαδοί: νεανικοί πολιτισμοί και υποπολιτισμοί στη Δυτική Αττική*. Ελληνικά Γράμματα.
- Αφουξενίδης, Α. (2006). Κοινωνική θεωρία και ποιοτικές/συγκριτικές μέθοδοι έρευνας: μια αναστοχαστική συζήτηση με αφορμή την έννοια της αναπαράστασης. Στο Θ. Ιωσηφίδης και Μ. Σπυριδάκης (Επιμ.), *Ποιοτική κοινωνική έρευνα. Μεθοδολογικές προσεγγίσεις και ανάλυση δεδομένων* (σελ. 305-320). Εκδόσεις Κριτική.
- Beck, U. (1996). *Η επινόηση του Πολιτικού. Για μια θεωρία του εκσυγχρονισμού*. Νέα Σύνορα-Α. Λιβάνη.
- Beck, U. (2015). Κοινωνία της διακινδύνευσης. Καθ' οδόν προς μια άλλη νεωτερικότητα. Επιστ. επιμ.: Ν. Πατινώτης. Πεδίο.
- Bourdieu, P. (2002). *Η Διάκριση. Κοινωνική κριτική της καλαισθητικής κρίσης* (μτφρ.: Κ. Καψαμπέλη και Ν. Παναγιωτόπουλος). Πατάκης.
- Butler, J. (2008). *Σώματα με σημασία: οριοθετήσεις του φύλου στο λόγο*. Εκκρεμές.
- Butler, J. (2010). *Αναταραχή φύλου. Ο φεμινισμός και η ανατροπή της ταυτότητας*. Αλεξάνδρεια.
- Γιαννακόπουλος, Κ. (2001). Ανδρική ταυτότητα, σώμα και ομόφυλες σχέσεις. Μια προσέγγιση του φύλου και της σεξουαλικότητας. Στο Σ. Δημητρίου (Επιμ.), *Ανθρωπολογία των φύλων* (σελ. 161-187). Σαββάλας.
- Γεωργούλας, Σ. (2010). *Η κοινωνία του ελεύθερου χρόνου*.
Πεδίο. <https://www.academia.edu/36975949/>
- Elias, N. & Dunning, E. (2010). *Αθλητισμός και ελεύθερος χρόνος στην εξέλιξη του πολιτισμού*. Επιστημονική επιμέλεια: Π. Κυπριανός. Κατάρτι.
- Giddens, A. (2002). *Κοινωνιολογία*. Gutenberg.
- Ζαϊμάκης, Γ. & Φουρναράκη, Ε. (Επιμ.) (2015). *Κοινωνία και αθλητισμός στην Ελλάδα. Κοινωνιολογικές και ιστορικές προσεγγίσεις*. Αλεξάνδρεια.

- Ζαϊμάκης, Γ. (2018). Νεολαία, συλλογική μνήμη και οπαδισμός στην Ελλάδα την περίοδο της Μεταπολίτευσης. Στο Κ. Κατσάπης, *Οι απείθαρχοι: Κείμενα για την ιστορία της νεανικής αναίδειας* (39-72). Εκδόσεις Οκτώ.
- Ζαϊμάκης, Γ., Κοταρίδης, Ν., Μαστρογιαννάκης, Δ., Πατεράκη, Μ., Πατρικίου, Α., Σπύρος, Θ., Τζανάκης, Μ., Τσούμας, Β. & Χουμεριανός, Μ. (2023). Εισαγωγικό σημείωμα. *Αθλητισμός και κοινωνικές επιστήμες*, 1, 9-10. <https://ejournals.lib.uoc.gr/sport/article/view/1623/1505>
- Haraway, D. (2014). *Αθρωποειδή, κυβόργια και γυναίκες. Η επανεπινοήση της φύσης* (μτφρ.: Π. Μαρκέτου). Αλεξάνδρεια.
- Ίσαρη, Φ. & Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας εφαρμογές στην ψυχολογία και την εκπαίδευση*. ΣΕΑΒ.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2017). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας και επιστημολογία των κοινωνικών επιστημών*. Εκδόσεις Τζιόλα.
- Κατσάπης, Κ. (2013). *Το «πρόβλημα νεολαία». Μοντέρνοι νέοι, παράδοση και αμφισβήτηση στη μεταπολεμική Ελλάδα, 1964-1974*. Απρόβλεπτες εκδόσεις.
- Κουλούρη, Χ. (2015). Η ιστορία του ελληνικού αθλητισμού: Σπορ, φυσική αγωγή και Ολυμπιακοί αγώνες. Στο Γ. Ζαϊμάκης & Ε. Φουρναράκη, *Κοινωνία και αθλητισμός στην Ελλάδα* (σελ. 289-324). Αλεξάνδρεια.
- Κυπριανός, Π. (2010). Πρόλογος. Στο Ν. Ελίας & Ε. Ντάνιγκ, *Αθλητισμός και ελεύθερος χρόνος στην εξέλιξη του πολιτισμού*. Επιστημονική επιμέλεια: Π. Κυπριανός. Κατάρτι.
- Κυριαζή, Ν. (1999). *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Ελληνικά Γράμματα.
- Λιάπης, Γ. (2018). *Η μοτοσυκλέτα στην Ελλάδα 1895-1944*. (β' έκδοση). Αθήνα.
- Λυδάκη, Α. (2001). *Ποιοτικές μέθοδοι της κοινωνικής έρευνας*. (γ' έκδοση). Αθήνα: Καστανιώτης.
- Μακρυνιώτη, Δ. (2004). Εισαγωγή. Στο Δ. Μακρυνιώτη (Επιμ.). *Τα όρια του σώματος. Διεπιστημονικές προσεγγίσεις* (σελ. 11-73). Νήσος.
- Mason, J. (2003). *Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας*. Επιμέλεια: Ν. Κυριαζή. Ελληνικά Γράμματα.
- Mauss, M. (2004). *Κοινωνιολογία και ανθρωπολογία*. Εκδόσεις του Εικοστού πρώτου.
- Μιχαηλίδου, Μ. (2004). Υβριδισμός και υποκειμενικότητα: η φιγούρα του cyborg και το μεταβιομηχανικό υποκείμενο. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 115, 3-26. <http://dx.doi.org/10.12681/grsr.9311>
- Παπαϊωάννου, Σ. (Επιμ.) (2007). *Ζητήματα θεωρίας και μεθόδου των κοινωνικών επιστημών*. Κριτική.
- Πουρκός, Μ. (2017). Η ενσώματη στροφή στις κοινωνικές επιστήμες: Το σώμα ως τόπος βιωμάτων, ταυτοτήτων και κοινωνικών νοημάτων. Στο Μ. Πουρκός (Επιμ.), *Το σώμα ως τόπος βιωμάτων, ταυτοτήτων και κοινωνικών νοημάτων* (σελ. 39-88). Εκδόσεις Οκτώ.
- Robson, C. (2007). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου. Ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές* (μτφρ.: Β. Νταλάκου & Κ. Βασιλικού). Gutenberg.
- Τζανάκης, Μ. (2015). Σώμα και εαυτός στην αυτόνομη κατάδυση. Στο Γ. Ζαϊμάκης & Ε. Φουρναράκη, *Κοινωνία και αθλητισμός στην Ελλάδα* (σελ. 289-324). Αλεξάνδρεια.
- Τζανάκης, Μ. (2023). Αναπνέοντας υποβρυχίως: ήχος, τεχνολογία και σώμα στην αυτόνομη κατάδυση.

- Αθλητισμός και Κοινωνικές Επιστήμες, 1, 11-28. <https://doi.org/10.26248/sport-soc.vi1.1624>
- Τσιώλης, Γ. (2015). Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων: διλήμματα, δυνατότητες, διαδικασίες. Στο Γ. Πυργιωτάκης & Χρ. Θεοφιλίδης (Επιμ.), *Ερευνητική μεθοδολογία στις κοινωνικές επιστήμες και στην εκπαίδευση. Συμβολή στην επιστημολογική θεωρία και την ερευνητική πράξη* (σελ. 473-498). Πεδίο.
- Χρηστάκης, Ν. (2002). Όρια του εαυτού και «οριακή» οδήγηση μοτοσυκλέτας: η ριψοκινδύνευση ως απάντηση στη διακινδύνευση. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 108-109, 205-228. <http://dx.doi.org/10.12681/grsr.9070>
- Χρηστάκης, Ν. (2003). *Μοτοσυκλέτα: Ριψοκινδύνευση και ιερό*. Εκδόσεις Futura.
- Χρηστάκης, Ν. & Αναλυτή, Α. (2013). Μοτοσυκλετίστριες: σταδιοδρομία και εκδοχές της θηλυκότητας. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 139, 57-94. <http://dx.doi.org/10.12681/grsr.76>
- Wacquant, L. J. D. (2004). Μποξέρ επί το έργον: σωματικό κεφάλαιο και σωματική εργασία στους επαγγελματίες πυγμάχους. Στο Δ. Μακρυνιώτη (Επιμ.), *Τα όρια του σώματος. Διεπιστημονικές προσεγγίσεις* (σελ. 225-274). Νήσος.

Ξενόγλωσση

- Balsamo, A. (1996). *Technologies on the gendered body. Reading cyborg women*. Duke University Press.
- Bourdieu P. (1989). Social space and symbolic power (trans: L.J.D. Wacquant). *Sociological Theory*, 7(2), 14-25. <http://voidnetwork.gr/wp-content/uploads/2016/10/Social-space-and-symbolic-power-by-Pierre-Bourdieu.pdf>
- Braun, V. & Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <http://dx.doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Carlyle et al. (2004). British American Tobacco and Formula One Motor Racing. *British Medical Journal*, 329, 104. <https://doi.org/10.1136/bmj.329.7457.104>
- Charters, D. A. (2006). It's a guy thing: The experience of women in Canadian sports car completion. *Sport History Review*, 37, 357-369. <https://doi.org/10.1123/SHR.37.2.83>
- Celsi, R., Randall, R. & Leigh T.W. (1993). *An exploration of high-risk leisure consumption through skydiving*. University of South Carolina.
- Dant, T. (2004). The driver-car. *Theory, culture and Society*, 21 (4/5), 61-79. <https://doi.org/10.1177/0263276404046061>
- Elias, N. (2001). *The society of individuals*. Continuum.
- Featherstone, M. & Turner, B. S. (1995). An introduction. *Body and Society*, 1 (1), 1-12.
- Featherstone, M. & Burrows, R. (Eds.) (1995). *Cyberspace, cyberbodies, cyberpunk. Culture of technological embodiment*. Sage.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity*. Polity Press.
- Hassan, D. (2011a). Epilogue. The evolution of motor sport research. *The International Journal of the History of Sport*, 28 (2), 319-322. <http://dx.doi.org/10.1080/09523367.2011.542988>
- Hassan, D. (2011b). Prologue. The cultural significance and global importance of motor sport. *The International Journal of the History of Sport*, 28 (2), 187-190.

<https://doi.org/10.1080/09523367.2011.537908>

- Martin, T.W. & Berry, K.J.. (1974). Competitive sport in post-industrial society: The case of the motocross racer. *Journal of Popular Culture*, 9, 107-120. https://doi.org/10.1111/j.0022-3840.1974.0801_107.x
- Matthews, J.K. & Pike, E. (2016). “What on earth are they doing in a racing car?”. Towards an understanding of women in motorsport. *The International Journal of the History of Sport*, 33 (13), 1532-1550. <https://doi.org/10.1080/09523367.2016.1168811>
- O’Connell, S. (1998). *The car and the British society: Class, gender and motoring*. New York: St Martin’s.
- Pflugfelder, E. H. (2009). Something less than a driver: Toward an understanding of gendered bodies in motorsport. *Journal of Sport and Social Issues*, 33(4), 411–426. <https://doi.org/10.1177/0193723509350611>
- Shackelford, B. A. (1999). Masculinity, hierarchy, and the auto racing fraternity: the pit stop as a celebration of social roles. *Men and Masculinities*, 2, 180-96. <https://doi.org/10.1177/1097184X99002002004>
- Tranter, P.J. & Lowes, M. (2009). Life in the fast lane: environmental, economic, and public health outcomes of motorsport spectacles in Australia. *Journal of Sport and Social Issues*, 33 (2), 150-68. <https://doi.org/10.1177/0193723509334171>
- Watson, S.W., Legg, M.H. & Reeves, J. B. (1980). The Enduro dirt-bike rider: An empirical investigation. *Leisure Science*, 3 (3), 241-255. <https://doi.org/10.1080/01490408009512938>
- Williams, A. (2014). *Contemporary history of women’s sport, part one: sporting women, 1850-1960*. Routledge.

Λοιπές πηγές

- Αθηναϊκός Μοτοσυκλετιστικός Όμιλος (1930, 5 Ιουλίου). Εφημερίδα *Εμπρός*. http://efimeris.nlg.gr/ns/pdfwin_ftr.asp?c=108&pageid=-1&id=51317&s=0&STEMTYPE=0&STEM_WORD_PHONETIC_IDS=&CropPDF=0
- Νόμος 2725/1999. Ερασιτεχνικός και επαγγελματικός αθλητισμός και άλλες διατάξεις. *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. Α’ 121, 17 Ιουνίου.
- Νόμος 3057/2002. Τροποποίηση και συμπλήρωση του Ν. 2725/1999, ρύθμιση θεμάτων Υπουργείου Πολιτισμού. *Εφημερίδα της Κυβέρνησης*, φ. Α’ 239, 10 Οκτωβρίου.

Perceptions of body and self in motorcycle sports:

The case of Enduro riders

Catherina Savva

Abstract

What is this «tribe» whose members wearing their equipment participate in motorcycling racing crossing mountain trails of many kilometers? This article presents a case study, that of Enduro athletes in Attica. The main aim of the paper is to highlight and decode how Enduro riders, who are part of a wider community of sport motorcycling athletes, understand their relationship with their body. The assumption running through the text is that athletes are reflecting on and renegotiating their relationship with the embodied self through their engagement with sport motorcycling. In this context, we focused on Enduro riders motivation, the meaning-making of the relationship with the body, the relationship with the motorcycle and, finally, the gender through mainly identitarian perceptions. The findings of the research indicate that Enduro riders are revising and redefining their relationship with self and body through bodily self-transformation and, ultimately, the upgrading of the self.

Keywords: Body, self, perceptions, motorcycle sports, Enduro

